

Pavel Houser

Pán cementárny

Vlkodlak je pánem cementárny. Tuhle větu mi často opakoval můj učitel, samozřejmě v době, kdy ještě obýval svůj přístřešek mezi knihovnou, tiskárnou a skleníkem s houbami. Jeho ložnici jsem dnes zabral já. Snad to znamená tolik, že jsem už definitivně přestal věřit v jeho návrat.

V našich rozhovorech jako by stále zůstávalo něco nevyřčeného. Nebylo mi třeba nikdy úplně jasné, proč učitel klade takový důraz na skutečnosti zcela očividné - vždyť kdo jiný by mohl být pánem cementárny, pokud ne vlkodlak? Jak jinak by to celé složité soukolí mohlo vůbec fungovat?

Když jsem si kdysi dovolil něco v tom smyslu poznamenat, učitel se jen smál: „Jsem rád, že nepochybuješ. Pamatuj tedy, kdyby se tě na to někdy ptal pan doktor, vlastně kdyby se tě doktor ptal i na cokoliv jiného, musíš mu odpovědět právě tohle.”

„A co mu mám tedy přesně odpovědět?” nechápal jsem.

Učitel se chytil za hlavu. „Přece to, že vlkodlak je pánem cementárny.”

„Jistě.”

„Pan doktor totiž ví, jak se na vlkodlaky musí.”

„Nepochybně,” přitakal jsem. Kdybych tehdy věděl, že spolu mluvíme naposled, možná bych se ho ještě na něco zeptal. Snad na železniční vlečku, snad na rudou pláň Marsu, snad na typografické matrice připravované z plodnic hub. O vlkodlakovi bych ale nemluvil, protože rozhovory na toto téma vyznívají vždy jaksi do ztracena.

Pátral jsem po svém učiteli několik dní a přitom prošel lesem až k rudé planině, za kterou se nachází planeta Mars. Písek je zde jiný než v cementárně, drolí se do dlouhých násypů a za noci zní krajem kroky severního větru, který se opile proplétá mezi dunami.

Mart'anské pláně není podle všeho možné projít, a tak tedy zatím ani nikdo neví, do jaké vzdálenosti se vlastně táhnou. V knihách jsem nic na toto téma nenašel, jen stručnou zmínku o tom, že území ovládá zasmušilý a nerudný muž, obývající luxusní maringotku na okraji lesa. Mužovým průvodcem je trojhlavý pes, jehož štěkot však působí pouze jako neumělá napodobenina vlkodlakova vytí.

Pokoušel jsem se tehdy hlídačovi vysvětlit, že pátrám po svém učiteli, ale nevěnoval mému líčení příliš pozornosti a namísto odpovědí se omezil na pohrůžky a oplzlá gesta. Každá planeta má jistě nárok na vlastní pojetí společenského styku, nemohu ale říci, že by mě mart'anská představa o zdvořilé konverzaci jakkoliv nadchla.

Z mužových pohrůžek jsem vyrozuměl jen tolik, že jeho zaměstnání má jakousi souvislost s vodou. Planina však přitom byla na první pohled vyschlá až na kost, což stavělo jeho profesní způsobilost do nepříliš dobrého světla. Poznamenal jsem něco v tom smyslu, ale můj postřeh ho jen ještě více rozzuřil.

Raději jsem tedy počkal, až zapadne slunce, a pokusil se

o nový přechod pláně. Ani napodruhé jsem však nebyl úspěšný, pán z Marsu byl opět na stráži a vulgarita jeho verbálního projevu tentokrát překračovala veškeré akceptovatelné meze.

Ke třetí konfrontaci jsem již nenalezl odvalu a další pátrání po zmizelém učiteli jsem vedl raději v lese, prostírajícím se mezi Marsem a cementárnou. Procházel jsem kapradinami splétajícími své listy do podoby bran, pozoroval barevné polštáře lesních květín, modrých tulipánů

i žlutých pomněnek. V mechu jsem si všimal stop, které zde zřejmě zanechal vlkodlak při některé ze svých nočních vycházek.

Atmosféra lesa byla působivá, přesto mě však napadlo několik možných vylepšení. Jak jsem později poznamenal v předmluvě k jedné ze svých knih, člověk s patřičným geometrickým vzděláním by zřejmě dokázal každý přirozeně vzniklý les ještě jaksí doladit. Samovolně povstávající jsoucna vykazují totiž oproti těm umělým známky určité nehotovosti, které přímo volají po závěrečných úpravách.

Estetiky znalý lesní architekt snad ocení některé z mých návrhů - obrousit vrcholky jistých skal, jiné naopak navýšit násypkami. Změnit druhovou skladbu stromů v lese

i poměrné proporce kmenů. Na uvolněné mýtiny vysázet především sbíhavé pazeravy, černé túje a šedo zelené ořešáky. Do mechu pravidelně přidávat oranžové barvivo. A samozřejmě také obrátit směr větru - při převládajícím jihovýchodním proudění by se kmeny i větve stromů na kláněly k severozápadu, což by mohlo působivě ladit s na zelenalým zábleskem slunečního kotouče, když se při soumraku skryje za obzor.

Trať u cementárny má na první pohled zvláštní rozchod. Vzdálenost kolejí od sebe totiž není všude stejná, což zřejmě poněkud komplikuje stavbu podvozků vagónů. Nikdy jsem se těmito konstrukčními detaily podrobněji nezaobíral, ovšem i některé další vlastnosti železniční vlečky mě naplňovaly údivem. Pokud hledíte směrem na jihovýchod, zjistíte třeba, že pravá kolej je vždy poněkud výše než levá. Vlaky jsou tomu ale nějak přizpůsobeny, protože na nich samých už žádný naklon vidět není.

Na vlečce se začíná obvykle brzy ráno, parní lokomotiva houká a probouzí obyvatele cementárny. Modré světlo na vrcholu betonářské věže přechází do drobných stříbrnozelených i fialových jiskřiček a já vždycky váhám, za které z nich je zodpovědný vlak a které vydávají houby.

Při pohledu na lokomotivu a vagóny se pokouším si co nejpřesněji vybavit popisy vlaku z knih. *Píst přechází k řadě měděných kotlů, pak je zde hyperbolický komín a železná vidlice na rozbíjení zátarasů.* Vagóny bývají obvykle naloženy šterkem, pískem a cementem, často jsou však také poloprázdné, nebo přepravují pouze dělníky. Zvláštní věc: Vlaky přijíždějící zpět mají vagónů podstatně méně a ty jsou navíc téměř vždy prázdné. Hypotéza o jakési jednosměrné orientaci prostoru je tedy plně opodstatněná a snad se někde na druhém konci světa nachází i pohřebiště starých vysloužilých vagónů.

V knihovně popisují také jízdní řády, výpravčí, strojvůdce, přepravní pravidla, jídelní vozy a nádraží, ale nic z toho jsem v naší cementárně neviděl. Je možné, že to vše je součástí nějaké jiné železniční sítě, s níž naše vlečka ani nemusí být nijak propojena, nebo se průsečný uzel nachází kdesi v dálce, až za lesem a rudou plání Marsu.

Někdy mě také napadá, zda učitel neodjel tajně vlakem spolu s dělníky. Jednou jsem ve snu spatřil obraz jeho bezvládného těla, jak leží na dvě vagóny plného jemného říčního písku, ale většinu času o takovém scénáři pochybuji. Za učitelovým zmizením stojí podle mého názoru cosi podstatně záhadnějšího, síť motivů se zcela jinou topologií, než vykazuje železnice.

Vlastně přesně nevím, kdo je to doktor. Pamatuji si jen na učitele, ale ten už odešel. Pak jsou zde ještě tovární dělníci a vlkodlak, toho však pozoruji jenom z povzdálí. Víím, co se sluší a patří - vlkodlak je tvor moudrý a vznešený, současně však velmi, velmi nebezpečný.

Naopak někteří dělníci z železniční vlečky tolik úcty a taktu nemají. Když se smějí mně, dokážu to ještě snést. Často na mě mávají z jedoucích vagónů a pokřikují: „Náš pan knihovník, ten se zase

vyřídil, ó jé!" Nijak zvlášť mi to nevadí, mé rty se na ně občas dokonce usmějí v instantním houbovém šklebu. Jednou si však nějaký neurvalec, jemuž úžeh úplně zatemnil rozum, dovolil kritizovat i samotného vlkodlaka. Hovořil o tom, že se mu usazuje cement na šedém kožiše, tvoří pruhy a pan vlkodlak tedy připomíná spíše zebra. Padla dokonce slova o tom, že vlkodlak je díky pravidelnému pobytu v knihovně a sousedním skleníku již zcela domestikován.

Vagón s oním drzounem a jeho neméně opovážlivými kumpány se již z vlečky zpět do cementárny nikdy nevrátil. Na druhé straně, tento úkaz pozoruji poměrně často a jeho příčiny jsou spíše mlhavě tušené než nějak jasné. Geometrie železniční sítě byla záhadou již mému učiteli, a jak už jsem psal, pro mnohé fázové posuny zde zřejmě platí pravidlo jednosměrnosti.

Zbývá ale minimálně ještě jeden pohled na věc. Vlkodlak, i kdyby byl sebevíce domestikován, se přece také musí něčím živit, omamné houby, texty z nových knih ani jemný písek sycený měsíčním svitem zřejmě jeho potřeby plně neuspokojí. Na rozdíl od zeber se také v žádném případě neštítí masa. Pak tedy logicky přijdou na řadu tučné kýty dělníků.

V cementárně není ve skutečnosti příliš mnoho práce. Struktura skály je narušena kořeny hub, cement a drobný štěrky na beton těžší i přepravují automatické stroje. Dělníci po většinu času pouze zahálčivě postávají na slunci, nejspíše blábolí a jsou velmi, velmi vypasení.

Občas přemýšlím o tom, zda mého učitele nakonec také nezadával vlkodlak. Jindy mě však napadá, že se ve skutečnosti jedná o jedinou osobu, dvě tváře téže bytosti. Je to už dávno, co učitel odešel, mám však pocit, že dokud tu byl se mnou, nikdy jsme vlkodlaka neviděli.

Ale i zde dokáže pochybovačova mysl najít námitku -pokud by vlkodlak přece už tehdy neobcházel cementárnou, proč by mi učitel kladl tak bedlivě na srdce, že právě on je jejím pánem?

Když vlkodlak přichází do skleníku či špižírny, sám se raději skrývám v knihovně. Pokud naopak pocítím potřebu četby, zalévám mycelia vodou a štětečkem pečlivě přenáším výtrusy z houby na houbu. V tom, že se vyhýbám vlkodlakovi, není ani tak strach, ale možná až přehnaná úcta - vím, že za běžných okolností nejsem vůbec hoden pohledu na jeho šedý čenich.

Občas, pokud vlkodlak ve skleníku přebere, si dodám odvahy a pozoruji jeho odchod. V takových chvílích se obvykle lehce motá, ohon má svěšený, srst zplihlou a vyje falešně. Jednou jsem ho dokonce slyšel zpívat si podivnou píseň:

*Seber si seber
těch svých pět zeber
vyplísni plísně
a z Limy lamu
přesunem přísně
limitou lomů
dojdeme domů
kol hlavolamu*

„Vlkodlaku, nepotřebujete něco?" odvážil jsem se ho tehdy oslovit.

„Leda tak náhubek a klec," smál se vlkodlak. Příliš jsem nerozuměl, jak to myslí.

„Nezabloudíte na lovu v lese?" staral jsem se. Málem jsem dodal „v tomto stavu", ale pak jsem si takovou formulaci raději nechal pro sebe.

„Šedý vlkodlak nemůže nikdy zabloudit ve svém lese," smál se dál, „leda by se předtím vyřídil houbami."

„Jaké místo v lese máte nejraději?“ zajímalo mě. „Víte, měl jsem několik nápadů na estetická vylepšení krajiny a zajímal by mě váš názor...“

„Nejraději?“ zamyslel se na chvíli vlkodlak. „Nejraději mám vrcholky stromů, které jsou jakoby ověšené malými lucernami. Kde se navzájem dotýká více větví, tam vybuchují vodopády světla, gejzíry stříbra, zeleni i fialových jisker. Jinak mám ve zvláštní oblibě také koberce květin. Teď samozřejmě mluvím o chvílích, kdy jsem se vyřídil.“

Pak bez pozdravu neslyšně zmizel mým očím, viděl jsem elegantní srst a rozvířený drobný štěrk, prach se jen zvolna snášel k zemi.

„Vyřídít se.“ Ten výraz zde byl jaksi stále podprahově přítomen, opalizoval nad lesem, probublával živným roztokem, dvě slova si sedala na hromady čerstvě vytěženého písku i na betonovou drť. Používali ho vulgární těžební dělníci i vznešený šedý vlkodlak.

Dokonce i můj učitel po sobě zanechal poznámky, kde se objevila ona slova. Text zněl takto: „Po vzoru Platónovy Ústavy napsal spis 'Ústav', začínající slovy: V Ústavu naleznete dva druhy lidských bytostí, zřízence a vyřízence.“ Je ale samozřejmě možné, že učitel původně napsal něco jiného a smysl vět změnily až v průběhu sazby tiskařské houby.

Každopádně však, alespoň co se literatury týče, vděčím svému učiteli skutečně za mnohé a je mi líto, že řadu jeho úkolů se mi zřejmě nikdy nepodaří splnit přesně podle jeho představ. Učitelovo životní dílo, encyklopedii asociální psychologie, kterou pečlivě sestavoval mnoho nocí, jsem se po jeho zmizení pokoušel předčítat dělníkům, ale házeli po mně kamením a dokonce vyhrožovali, že mě i s knihou zalijí právě umíchávaným betonem.

Zachránilo mě jen to, že se brzy pohádali i sami mezi sebou. Řešili problém, zda je vlečka součástí širšího drážního systému, a nebo se jedná pouze o izolovanou kolej a na celém světě žádné jiné vlaky nejezdí. Potom zahoukala lokomotiva a oni navždy odjeli spolu se šterkem.

Příběhy, které se kolem mě dějí, nepostrádají jistou přitažlivou bizarnost, ale často z nich bývám zmatený. Mám obavu, zda mi neschází nějaký důležitý kus nitě, ze které se tkají závoje smyslu. Vlastně mi to osobně nijak zvlášť nechybí a dokážu se bez toho dobře obejít, myslím ale, že je díky tomu zbytečně ochuzena má literární tvorba.

Snad mi o tom něco řekne doktor, pokud samozřejmě někdy někoho takového potkám. Mám pro něj důležitou informaci na oplátku, protože podle všeho ještě neví, že pánem cementárny je vlkodlak.

Pokud mu to nebude stačit, povím mu také o všem, co zde dělám dalšího. V první řadě samozřejmě pěstuji houby. Zním jich několik druhů, některé žvýkám já a některé vlkodlak. Jiné houby zase produkují výtrusy, které narušují skálu. Dělníci díky tomu mohou snadno a bez zbytečné námahy těžít kámen, písek, štěrk i cement. Málo pracují, stále jen jezdí vlakem, a proto mají tučné kýty. Vlkodlak se ovšem nemůže živit výlučně houbami, a tak...

To jsem však zase odbočil, zpět ke skleníku. Hub existuje skutečně velké množství druhů, v pařeništi ještě podstatně více než v lese. Pracovně je rozděluji podle toho, jak se dále zpracovávají, tedy zda se z nich připravuje výluh nebo výhul. A zcela zvláštní skupinu představují ovšem houby knihovní.

To je totiž tak. Vždycky, když tvořím sazbu pro novou knihu, například Ústavu, Ústav nebo Asociální psychologii, vyrábím jednotlivá písmena ze speciálních hub. Písmena jsou díky tomu živá a mnohdy mění tvar, různě rostou a rozhazují pečlivě zarovnané konce řádek. Plodnice tiskařské houby totiž dokáže několikanásobně zvětšit svůj objem, nebo naopak uschnout a nechat se rozvát v prach. Následkem toho pak vytištěné knihy nebývají po typografické stránce žádné skvosty a dokonce i smysl vět se leckdy změní.

Text, který vytisknu, pak mnohdy vůbec neodpovídá předloze, byť jsou obě struktury zřejmě v poměrně těsném vztahu. Můj učitel se dokonce snažil sestavit nějakou tabulku povolených přeměn - jednou vytvarovaná houba je přece jen trochu omezená a nemůže se již změnit v úplně cokoliv. Z

určitých písmen mohou povstávat zase jen určitá písmena.

Učitel dokonce o svém výzkumu napsal knihu, po vysázení však byla zcela nečitelná. Když o tom teď přemýšlím, i tahle událost se vlastně odehrála krátce před jeho zmizením, a mohla by zde tedy být určitá souvislost.

Já se dnes již vrtochům tiskařských hub ani příliš nesnažím přijít na kloub. Knihy stále tisknu pouze v jediném exempláři a na závěr v nich počítám písmenka. Spisy o sudém počtu liter ukládám do velkého papírového pytle označeném jako „zřízenci“, lichý počet do pytle „vyřízenci“. V noci pytle vždycky někdo odnáší a místo nich vrací prázdné papírové obaly určené k novému použití.

Pokud už brzy nepřijde doktor, napíšu knihu o tom, že jsem také vlkodlak. Text nikdy nevysadím, aby houby nemohly změnit jeho smysl, rukopis ukryji v ložnici pod polštářem a budu si ho předčítat vždy před spaním.

Pak se alespoň naoko a ve snech sám stanu pánem cementárny a třeba pochopím souvislosti, které mi v bdělém stavu dosud zůstaly skryty. A i kdyby ne, zadávím alespoň dělníky, kteří nemají dostatek úcty k drobným výstřednostem a libůstkám svého knihovníka.

Samozřejmě vím, že stejně nikdy nebudu pravým vlkodlakem, přesto si však třeba získám přízeň skutečného pána cementárny, vyřídíme se společně houbami a poběžíme nočním lesem. V korunách stromů budou vybuchovat stříbrné hvězdy, tlapy nás ponesou jasnou září až tam, kde na své věčné strážci hlídá nerudný pán z Marsu, my však bez ohledu na něj vstoupíme na rudou pláň a poběžíme nocí dál a dál a dál...